

Βυζαντινή πόρπη.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝ

ΑΘ' εποχήν ἡ Ἑλλάς ἦτο ἔθνος λησμονημένον καὶ οὐδεὶς ὠμίλει καὶ ἐνδιεφέρετο δι' αὐτήν, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ πατρίς τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἀριστείδου δὲν ἀπετέλει εἰμὴ μίαν γεωγραφικὴν ἐκφρασιν ὑποδουλωμένην ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν,

εἰς τὴν κοιτίδα τῆς ἐλευθερίας, εἰς τὴν χώραν ὅπου βραδύτερον ὠκεανοὶ αἵματος ἐρύθησαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, εἰς τὴν ἱπποτικὴν Γαλλίαν ἐνεφανίσθη ὁ πρῶτος φιλλέλην, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ ὁ μεγαλύτερος σοφὸς οὐ μόνον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλ' ὁλοκλήρου τοῦ αἰῶνος.

Κατὰ τὸ 1769, ὁ Βολταῖρος, ἄγων τὸ 69 ἔτος τῆς ἡλικίας του, μαθάνων ἀπὸ τὴν φίλην του Μεγάλην Αἰκατερίνην τῆς Ρωσσίας ὅτι σκοπεῖ νὰ ἐπιχειρήσῃ πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, σκιρτᾷ ἀπὸ ἐνθουσιασμόν. Μόλις δ' ἔμαθε τὸ σχέδιον τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ὁρλώφ εἰς τὴν Ἑλλάδα, παρὰ τὰ γηρατειά του ἀναλαμβάνει μίαν δραστηρίαν καμπάνιαν, ἥτις δικτίως τὸν τάσσει ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἰς τὴν τιμητικὴν θέσιν τοῦ πρώτου φιλλέληνος.

Εἰς ὀλίγους εἶνε γνωστὰ αἱ φιλλελληνικαὶ ἐνέργειαι τοῦ μεγάλου Γάλλου φιλοσόφου. Εἰς ἰδιαιτέρον τόμον, προσεχῶς ἐκδιδόμενον, θὰ ἀναπτύξωμεν τὸ λίαν ἐνδιαφέρον τοῦτο θέμα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὀγκώδους σχετικῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Βολταῖρου. Ἐδῶ θέλομεν ἀρκεσθῆ νὰ εἰπωμεν ὀλίγιστα περὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ ὡς φιλλέληνος.

Διὰ τὸν Βολταῖρον ἡ παρουσία τῶν Τούρκων ἐν Εὐρώπῃ, καὶ δὴ ἐν Ἑλληνικῷ ἐδάφει, ἀπετέλει αἰσχρὸς διὰ τὴν Εὐρώπην. Κατὰ τοῦ αἰσχρὸς τούτου ἐξεγείρεται ἡ εὐγενὴς ψυχὴ του. Καὶ εἰς τὸ ἄγγελμα τῆς ἀποφάσεως τῆς Αἰκατερίνης ἐνθουσιάζεται, βλέπει ἐν ὀνείρῳ ἤδη τὴν ἀπελευθερωσιν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ βαρβαρίου Ἀσιάτου ἀπὸ τοῦ ἱερὸν τοῦτο διὰ τὴν ἱστο-

ρίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην ἑδάφος. Καὶ ἡ ψυχὴ του μεθ' ἀπὸ ἐνθουσιασμόν ἔμπροστά «εἰς τὴν πάλην τοῦ μικροῦ τούτου γενναίου λαοῦ, ἐναντίον ὅλης τῆς Ἀσίας, εἰς τὸ θαυμαστὸν τοῦτο θέαμα, τὸ ἐνδοξότερον ἴσως τῶν θεαμάτων ποῦ παρουσίασεν ἡ ἀνθρωπότης». (Βολταῖρου Ἔργα, τόμος 44 σελὶς 402).

Καὶ δὲν ἀρκεῖται παρακαλῶν καὶ προτρέπων τὴν Αἰκατερίνην. Ἀπευθύνεται καὶ εἰς τὸν φίλον του Βασιλεῖα τῆς Πρωσίας Φρειδερίκον τὸν Μέγαν, προσπαθὼν ὅπως τὸν πείσῃ νὰ βοηθήσῃ τὴν Αὐτοκράτειραν τῆς Ρωσσίας εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον. Τόμον ὁλόκληρον ἀποτελοῦν αἱ πρὸς αὐτὸν σχετικαὶ ἐπιστολαὶ του. Εἰς μίαν του ἔγραφε μετὰ τῶν ἄλλων: (Βολταῖρου Ἔργα, ἐπιστολὴ ἀρ. 7702).

«Ἡ πολιτικὴ δέν εἶνε δουλειὰ δική μου. Ἡρκεσθὴν πάντοτε εἰς τὸ νὰ καταβάλλω πᾶσαν προσπάθειαν ἵνα καταστήσω τοὺς ἀνθρώπους ὀλιγώτερον ἀνοήτους καὶ περισσότερον τιμίους. Μὲ τὴν ἰδέαν αὐτήν, χωρὶς νὰ συμβουλευθῶ τὰ συμφέροντα μερικῶν ἡγεμόνων, ἀρκούμαι εὐχόμενος μὲ πάθος ὅπως οἱ βάρβαροι Τούρκοι ἐκδιωγθοῦν ἀμέσως ἀπὸ τὴν πατρίδα τοῦ Ξενοφώντος, τοῦ Σωκράτους, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου. Ἄν ἤθελαν, θὰ ἐγίνετο αὐτὸ ἀμέσως. Ἀλλ' ἐπεχείρησαν ἄλλοτε ἐπτὰ σταυροφορίας προλήψεων, δὲν ἐπιχειροῦν ὅμως τώρα μίαν σταυροφορίαν τιμῆς»...

Εἰς μάτην ὁ Βολταῖρος δι' ἐπανειλημμένων ἐπιστολῶν γεμάτων ἀπὸ ἀκράτητον φιλλελληνισμόν προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὸν Φρειδερίκον νὰ γίνῃ φιλέλλην. Οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ αἰῶνων περασμένων ἡσθάνοντο ἔλξιν πρὸς τὴν Τουρκικὴν φιλίαν. Μὲ δικολαβικὰ ἐπιχειρήματα Φρειδερίκος ὁ Μέγας ἀπαντᾷ εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ Βολταῖρου. Ἰδοὺ ἐν ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς του: (Ἔργα Βολταῖρου Ἐπιστολὴ ἀρ. 8949).

«Ὁμολογῶ ὅτι ἡ κυριαρχία τῶν Τούρκων εἶναι σκληρὰ... Ὁμολογῶ ἰδίως ὅτι ἡ Ἑλλάς

εἶνε ἢ μᾶλλον ἀξιολύπητος ἐξ ὅλων τῶν ὑποδούλων τούτων χωρῶν. Ἀλλ' ἐνθυμηθεῖτε τὴν ἀδικον ἀπόφασιν τοῦ Ἀρείου Πάγου κατὰ τοῦ Σωκράτους, ἐνθυμηθεῖτε τὴν βαρβαρότητα τὴν ὁποῖαν μετῆλθον οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τῶν ναυάρχων των, οἵτινες κερδίσαντες μίαν ναυμαχίαν, δὲν ἡδυνήθησαν λόγῳ τρικυμίας νὰ θάψουν τοὺς νεκροὺς των. Ἰσως διὰ τιμωρίαν τῶν ἐγκλημάτων των αὐτῶν ὑπετάγησαν καὶ ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Ἐμὲ λοιπὸν βαρύνει ἡ ὑποχρέωσις νὰ τοὺς ἀπελευθερώσω· Ξεῦρω ἂν τὸ ὅριον τὸ τεθὲν ὡς τέρμα τῆς τιμωρίας των ἐτελείωσα, ἢ πόσο πρέπει νὰ διαρκέσῃ ἀκόμη;

Ἡ εἰρωνεία τοῦ Φρειδερίκου ἤττητο πρὸ τῆς τοῦ Βολταίρου, ὅστις τοῦ ἔγραφε (Ἐπιστολὴ ἀρ. 7912).

«Προσπαθήσατε σᾶς παρακαλῶ, Μεγαλειότατε, νὰ λάβετε οἶκτον διὰ τὰς παλαιὰς προλήψεις μου ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀγαπῶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Σωκράτους παρὰ τοὺς διαδόχους τοῦ Ὁρχάν, παρὰ τὸν βαθὺν σεβασμὸν μου πρὸς τοὺς μονάρχας».

Ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ μιᾶς ἡμέτης τῶν Ἑλλήνων ὁ Βολταῖρος ἔγραφεν εἰς τὸν Φρειδερίκον τὴν 20 Αὐγούστου 1770:

«Εἶνε ἐν φοβερὸν κτύπημα δι' ἐμὲ αὐτὸ ποῦ αἱ ἐφημερίδες ἀγγέλλουν... Οἶμοι!... γνωρίζετε πόσον θὰ ἐπανηγύριζα ἂν ἔβλεπα τοὺς ἀπογόνους τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Δημοσθένους ἀπελευθερωθέντας ἀπὸ τὸν ἀμαθὴ παῖδαν».

Ἀλλ' ἔλαι αἱ ἀπαντήσεις τοῦ Φρειδερίκου εἶνε γεμισταὶ περιφρονητικῆν εἰρωνείαν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Σὺν νὰ ἐδαρύνθη πλέον τὰς ἐπικλήσεις τοῦ Βολταίρου ὁ Φρειδερίκος, τοῦ γράφει: (Ἐπιστολὰ Βολταίρου ἀρ. 8251).

«Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἄς γίνουν ὅ,τι μποροῦν».

Ὁ Βολταῖρος ὅμως δὲν ἔπαυσε ποτὲ συνηγορῶν παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Πρωσίας ὑπὲρ τῶν ἀγαπητῶν του Ἑλλήνων. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου ἐνέτεινε τὰς προσπάθειάς του ἦτο παρὰ τῇ Αυτοκρατορίᾳ τῆς Ρωσίας. Ἀν ἡδυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν ὅλας τὰς φιλελληνικὰς πρὸς αὐτὴν ἐπιστολάς του, οἱ ἀναγνώσται μας θὰ ἔμενον κατὰ πληκτοὶ πρὸ τοῦ μεγάλου φιλελληνικοῦ τούτου ἐνθουσιασμοῦ, ἰδίως λαμβανόμενου ὑπ' ὄψιν τοῦ εἰρωνος καὶ πρακτικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Γάλλου φιλοσόφου.

Ὅταν κατὰ τὸ 1771 ὁ Βολταῖρος μαθαίνει ὅτι ἡ Αἰκατερίνη σκοπεῖ νὰ διαπραγματευθῇ εἰρήνην μετὰ τὴν Τουρκίαν σπεύδει νὰ τῆς γράψῃ: (Ἐπιστολὰ Βολταίρου ἀρ. 8342).

«Ἀλλ' ἂν συνάβετε εἰρήνην μετὰ τὸν Μουσταφᾶν, τί θὰ ἀπογίνῃ ἡ πτωχὴ μας Ἑλλάς; Τί θὰ ἀπογίνῃ ἡ ὀρεῖα αὐτὴ πατρίς τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Σοφοκλέους; Θὰ εἶμαι διὰ παντός κατατεθλιμμένος βλέπων τὸ θέατρον τῶν Ἀθηνῶν μεταβεβλημένον εἰς λαχανόκηπον καὶ τὸ Λύκειον εἰς σταύλους».

Εἰς ἄλλην του ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Αἰκατερίνην γράφει:

«Εἶνε καιρὸς οἱ Ἕλληνες νὰ μὴ ἔχουν πλέον ἄλλον κυρίαρχον παρὰ τὴν προστατίδα μου (ἐννοεῖ τὴν Αἰκατερίνην), ἢ μᾶλλον νὰ εἶνε τελείως ἐλεύθεροι ὑπὸ τὴν ἰδικὴν των σημαίαν».

Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ Βολταῖρος ἐμφανιζόμενος ὡς πρῶτος κήρυξ ἐν Εὐρώπῃ τῆς ἀναστατάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ὑπὸ ἰδικὴν του σημαίαν. Ἰδοὺ ὁ Βολταῖρος χροῖόμενος ὡς ὁ πρῶτος μέγας φιλέλλην.

Καὶ ἂν δὲν ἐπέτυχε νὰ πείσῃ τὸν φιλότουρκον βασιλέα τῆς Πρωσίας ἢ τὴν μεγαλομνητὴ Αυτοκρατορίαν ὅπως ἀπελευθερώσουν τὴν πατρίδα τοῦ Σοφοκλέους, ἐν τούτοις αἱ προσπάθειαι τοῦ φιλοσόφου δὲν ἔμεναν ἄγονοι, διότι ἔρριψαν τὸν γόνιμον σπόρον παρὰ τῷ Γαλλικῷ κοινῷ τοῦ φιλελληνικοῦ ἐκείνου ρεύματος, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον ὠφέλησε βραδύτερον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοσοῦτον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπέμβασιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἀνακτοβουλιῶν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ.

Ὁ Ἑλληνισμὸς λοιπὸν ὀφείλει νὰ εὐγνωμοῖται εἰς τὸν μέγαν φιλόσοφον ὅστις πρῶτος, εἰς στιγμὴν ποῦ εἶχε τελείως λησμονηθῇ ἐν Εὐρώπῃ καὶ αὐτὴ ἡ ὑπαρξὶς ἀκόμη τῆς Ἑλλάδος, ἔρρηξε κραυγὴν διαμαρτυρίας κατὰ τοῦ ἀνοσιουργήματος τῆς ὑποδουλώσεως τῆς πατρίδος τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ὑπὸ τοὺς βαρβάρους Ἀσιάτας τυράννους.

Καὶ ἂν ἡ Γαλλία ἔχει τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσῃ τὸν πρῶτον κύρυκα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς οὐλῆς Ἑλλάδος, ἔχει τὸ προσὸν ἐπίσης νὰ δύναται νὰ παρουσιάσῃ μίαν ὅλην πολυπληθεῖ λεγεῶνα φιλελλήνων, οἱ ὅποιοι μετὰ τὸν Βολταῖρον ἐξηκολούθησαν καλλιεργούντες τὴν ἰδέαν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος, τὴν ριφθεῖσαν ἐπὶ γονίμου εὐτυχῶς ἐδάφους ὑπὸ τοῦ μεγάλου φιλοσόφου.

Ὀκτώβριος 1915

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

